

**Управління
освіти і науки
Черкаської**
обласної
державної
адміністрації

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГА В КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ

освітнього процесу на основі принципів рівності, поваги до людської гідності, недискримінації та протидії гендерному насильству.

Перспективи подальшої наукової роботи вбачаємо у напрацюванні методичних рекомендацій з організації партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї у вихованні гендерно толерантної дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бутенко О. Г. Модернізація змісту професійної підготовки майбутніх педагогів до гендерного виховання дітей у контексті концепції розвитку педагогічної освіти. *Проблеми освіти* : збірник наукових праць ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2019. Вип. 91. С. 38-43.

2. Стратегія впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року: перспективи втілення <https://jurfem.com.ua/strategiya-hendernoyi-rivnosti-v-osviti-2030/>

3. Декларація принципів толерантності, схвалена резолюцією 5.61 Генеральної конференції ЮНЕСКО від 16 листопада 1995 року. *Освіта України*. 2003. № 4. С. 4-5.

4. Про схвалення Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року та затвердження операційного плану заходів на 2022-2024 роки з її реалізації https://zakononline.com.ua/documents/show/511336_706794

Мієр Тетяна,

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри початкової освіти*

Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ПРОЦЕС: ХАРАКТЕРИСТИКИ, МОДЕЛІ, ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ, ЗАСОБОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Вступ. Сучасна людина мріє навчатися ефективно, а відтак педагогічна діяльність має здійснюватися як ефективний процес, який призводить до бажаних результатів та характеризується найбільшим ефектом.

Основний виклад. У контексті розгляду педагогічної діяльності як ефективного процесу варто привернути увагу до віднесеності цього виду діяльності до категорії професій «людина – людина» та до вимог професіограми фахівця, який здійснює педагогічну діяльність. У контексті компетентностей та особистісних якостей у педагогічній діяльності як у ефективному процесі

превалюють такі: постійне прагнення до розширення свого кругозору, до розвитку високого ступінь саморегуляції й стресостійкості [14]; уміння навчатися впродовж життя й удосконалювати компетентності, які забезпечують ефективність освітнього процесу [16]; вияв здатності до співпереживання, уважності до проявів Інших, зокрема до їхніх почуттів [20], особливостей характеру й поведінки, уміти їх слухати й чути [7]; сформованість здатності до проектування та моделювання педагогічної діяльності з урахуванням нестандартних чи змінених ситуацій [6]; сформованість уміння перетворити зміст різних навчальних предметів (інтегрованих курсів) у засоби особистісного формування та розвитку [8; 11; 17], сприяти виникненню у здобувачів освіти (учнів початкових класів, студентів) потреби у самонавчанні, самовихованні, саморозвитку [10].

Педагогічна діяльність як ефективний процес має характеризуватися як особливий вид соціальної діяльності та розглядатися через призму впливу на підростаюче покоління, зокрема сприяти:

- оптимально доцільній передачі культури та досвіду людства [14];
- створенню умов для особистісного розвитку та підготовки до виконання соціальних ролей у суспільстві [14];
- формуванню в освітньому процесі оптимальних умов для навчання, виховання, особистісного розвитку й саморозвитку [10];
- вибору можливостей для вільного та творчого особистісного самовираження [5; 16].

Окрім того, педагогічна діяльність як ефективний процес співвідносна з професійною педагогічною діяльністю, яка, на відміну від аматорської педагогічної діяльності, характеризується системою спеціальних фахових знань та умінь, здійснюється відповідно до закономірностей діадних процесів навчання — самонавчання, виховання — самовиховання, розвиток — саморозвиток [10], передбачає обґрунтованість педагогічних впливів, сформованість професійно значущих особистісних якостей та нормативно-правову урегульованість.

Варто наголосити на тому, що педагогічна діяльність як ефективний процес характеризується як своєрідна мета-діяльність, дієвість якої супроводжується рефлексивними процесами, центруванням на здобувачах освіти (учнях початкової школи, студентах) як на активних учасниках освітнього процесу [17], з притаманними їм пізнавальними інтересами, освітніми запитами, прагненням до самореалізації, самонавчання, самовиховання, саморозвитку [10].

Педагогічна діяльність як ефективний процес, набуваючи практико-перетворювальної, науково-просвітницької та ідеологічної спрямованості, здійснюється з урахуванням складників та рівнів освіти, які визначено статтею 10 Закону України «Про освіту». Також значущими постають певні закономірності педагогічної діяльності, зокрема закономірність, якою передбачено, що «діагностика особистісних освітніх приростів здобувачів освіти чинить більш ефективний вплив на якість освіти, ніж діагностика і контроль його результатів по відношенню до зовнішньо заданих результатів» [10, с. 151].

Звісно, слід враховувати те, що за різних моделей професійної діяльності [2; 3; 4; 7; 8; 9; 12; 13] педагогічна діяльність може набувати рис ефективного процесу за різних умов. Скажімо, за:

- нечіткої моделі професійної діяльності – педагогічна діяльність як ефективний процес постає у випадках неможливості створення її чіткого опису;

- феноменологічної моделі професійної діяльності – педагогічна діяльність як ефективний процес стає можливою у випадках акцентування уваги на функціях учителя / викладача у педагогічній діяльності;

- структурної моделі професійної діяльності – педагогічна діяльність як ефективний процес постає у випадках врахування структурної організації діяльності (діяльність – дії – операції) та спрямування педагогічних дій на опрацювання зі здобувачами освіти (учнями початкової школи, студентами) способів виконання дій / операцій;

- логічної моделі професійної діяльності – педагогічна діяльність як ефективний процес стає можливою у випадках використання апарату логіки та рефлексії;

- формальної моделі професійної діяльності – педагогічна діяльність як ефективний процес постає у випадках дотримання певних правил прийняття обґрунтованих рішень про педагогічні впливи;

- логіко-лінгвістичної моделі професійної діяльності – педагогічна діяльність як ефективний процес стає можливою у випадках обробки даних, які представлено у лінгвістичній формі;

- функціональної моделі професійної діяльності – педагогічна діяльність як ефективний процес стає можливою у випадках дотримання учителем / викладачем поліфункціональних педагогічних дій.

Контекст педагогічної діяльності конкретизується функціональним її призначенням. Так, діагностична функція педагогічної діяльності як ефективного процесу стосується [1]: з'ясування рівнів навченості та наукованості здобувачів освіти; врахування виявлених рівнів для більш ефективної організації освітнього процесу; встановлення причин, що перешкоджають ціледосягненню.

Орієнтаційно-прогностична функція педагогічної діяльності як ефективного процесу передбачає орієнтацію на усвідомлений та чітко сформульований результат, який спроєктовано з урахуванням розвитку особистості, інноваційності педагогічного процесу, наслідків застосування певних форм, методів, прийомів і засобів навчання та виховання здобувачів освіти.

Конструктивно-проєктувальна функція педагогічної діяльності як ефективного процесу виявляється у конструюванні та проєктуванні змісту освітнього процесу, доборі способів організації діяльності здобувачів освіти (учнів початкових класів, студентів), які найповніше реалізують зміст навчання, викликають пізнавальний інтерес, передбачають самотійну / спільну діяльність, а також реалізацію індивідуальної траєкторії особистісного їх розвитку.

Організаційна функція педагогічної діяльності як ефективного процесу стосується залучення здобувачів освіти до різних видів діяльності, координування їхньої самотійної, групової та спільної діяльності, створення

проблемних, виховних та розвивальних ситуацій.

Інформаційно-пояснювальна функція педагогічної діяльності як ефективного процесу передбачає використання, створення та керування інформаційними потоками, процесами, цифровими засобами, ресурсами, застосунками.

Комунікативно-стимуляційна функція педагогічної діяльності як ефективного процесу спрямована на встановлення та підтримання доброзичливих відносин з усіма учасниками освітнього процесу.

Аналітико-оцінна функція педагогічної діяльності як ефективного процесу пов'язана з необхідністю аналізувати результат освітнього процесу, виявляти в ньому позитивні сторони й недоліки, порівнювати досягнуті результати з поставленими цілями й завданнями, оцінювати та вдосконалювати освітній процес.

Дослідно-творча функція педагогічної діяльності як ефективного процесу полягає [5]: в творчому застосуванні інноваційних напрацювань учених, викладачів, методистів, учителів-практиків для організації освітнього процесу, осмислення та творчого розвитку того нового, що виходить за межі відомої педагогічної теорії й практики, та певною мірою збагачує їх.

Педагогічну діяльність як ефективний процес вирізняє широка палітра засобового забезпечення. Серед зазначеного забезпечення слід виокремити цифрові [3; 11; 15; 17; 18; 19] та зовнішні (інформаційні, речові, функціональні знаряддя праці) засоби, а також внутрішні ресурси (йдеться про засоби, які стосуються компетентностей, особливостей і властивостей особистості вчителя, перебігу мисленнєвих дій, які спрямовані на обстеження та оцінювання педагогічних ситуацій та прийняття рішень). Деталізований погляд на засобове забезпечення притаманний доробку Є. Климової [21]. Учена пов'язує розширення складових цього забезпечення з постійним розвитком суб'єкта педагогічної діяльності. До регуляторів процесу розвитку відносить: образ об'єкта (предмет праці, зовнішні засоби, умови і прояви трудової діяльності); образ суб'єкта; образ суб'єкт-об'єктних і суб'єкт-суб'єктних відношень

(потреби, емоції, почуття, характер, світогляд, спрямованість особистості).

Висновки з перспективами подальшої наукової роботи. Педагогічна діяльність як ефективний процес, будучи особливим видом соціальної діяльності, має спрямовуватися на створення в освітньому процесі оптимальних умов для навчання – самонавчання, виховання – самовиховання, розвитку – саморозвитку особистості здобувачів освіти та сприяти вибору ними можливостей для самореалізації та самовираження. Подальшу наукову роботу спрямовано на дослідження педагогічної діяльності як ефективного процесу в умовах організації самостійної діяльності здобувачів освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрющенко Т.К. Розвиток рефлексивної компетентності педагога: теорія і практика. Наук.-метод. посібник. Черкаси : КНЗ «ЧОППОП ЧОР», 2022. 72 с.
2. Голодюк Л. С. Завдання дослідницького характеру з математики. Cherkasy University Bulletin: Pedagogical Sciences (Вісник Черкаського університету). 2015. 20(353). С. 88–96.
3. Дубовик С. Г., Семеній Н. О. Застосування сучасних онлайн-сервісів із метою розвитку мовлення учнів молодшого шкільного віку. Вісник науки та освіти. № 5(23). 2024. С. 232–245.
4. Климова К. Я. Теорія і практика формування мовно-комунікативної професійної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей педагогічних університетів: монографія. Житомир: ПП «РУТА», 2010. 560 с.
5. Мієр Т., Бондаренко Г., Савош В., Логвиненко К. Творчість і креативність: сутність та смислові відтінки використання у наукових джерелах та в підготовці майбутніх учителів. Проблеми підготовки сучасного вчителя, 2024. 2(30), С. 108–116. [https://doi.org/10.31499/2307-4914.2\(30\).2024.314027](https://doi.org/10.31499/2307-4914.2(30).2024.314027)
6. Мієр Т., Вишнівська Н. В. Дослідницький практикум майбутнього вчителя початкових класів: навчально-методичний посібник: Київ: ЦП «Компринт», 2024. 124 с.
7. Нежива Л.Л., Паламар С. П. Дитяча література з методикою навчання: навчально-методичний посібник. Київ: ФОП Ямчинський О. В. 2025. 245 с.
8. Романенко Л. В., Руденко Н. М., Кудикіна Н. В. Методичний супровід упровадження коміксів в освіту дітей старшого дошкільного віку та учнів початкової школи Імідж сучасного педагога. 2023. 213(6). С. 136–143. ISSN 2522-9729.
9. Руденко Н. М. Особливості підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання ментальних карт на уроках математики. Освітологічний дискурс: електронне наукове фахове видання. 2020. 2. С. 92–104.
10. Савош В. О. Професійний розвиток учителів фізики в системі неперервної освіти: теорія і практика: монографія. Луцьк: Волинь Поліграф. 2020. 420 с.
11. Семеній Н. О., Коломоєць А. П. Особливості використання онлайн-сервісу Lumen5 в інтегрованому курсі «Я досліджую світ». Імідж сучасного педагога. 2024. № 3(216). С. 72–76.
12. Сіранчук Н. М., Прошкуратова Т. С. Активізація пізнавальної діяльності учнів на заняттях математики в початковій школі: досвід роботи лабораторії початкової освіти Київського університету імені Бориса Грінченка. Глухів: Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, 2023, Вип. 3(53). С. 190–199.
13. Сіранчук Н. М., Романенко Л. В. Активізація когнітивної діяльності учнів у процесі реалізації початкової природничої освіти: досвід лабораторії початкової освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка. Acta Paedagogica Volyniensis. 2024. (1). С. 66–74. ISSN 2786-4693, 2786-4707.

14. Сухопара І., Згонник В. Потенціал української народної гри у вивченні громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі. Наука і техніка сьогодні. 2024. 12(40). С. 866–878.
15. Шкуренко О. В., Савюк Ю. Ф., Особливості використання технологій доповненої реальності (AR) в початковій освіті. Молодий вчений. 2024. 7(131).
16. Шпіца Р. І. Феномен "знання" у контексті сучасної педагогічної освіти. Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова: Теорія і методика мистецької освіти. 2015. 14(18). С. 57–61. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_014_2015_18_15
17. Nezhyva L., Palamar S., Semenii N. The using of digital tools in the project activities of students of pedagogical specialties of higher education institutions. Information Technologies and Learning Tools, 2024, 101(3). С. 71-85. ISSN 2076-8184.
18. Rudenko N., Siranchuk N., Stetsyk S., Dubovyk S., Sukhopara I., Romanenko L., Shpitsa R. Factors snfluencing the process of organizing distance learning of students in the conditions of military operations on the territory of Ukraine. AD ALTA: Journal of interdisciplinary research double-blind peer-reviewed 2024. 14(1), XL, Pp. 33–38.
19. Shkurenko O., Khyzhna O., Honchar L., Stetsyk S., Sukhopara I., Proshkuratova T., Shpitsa R. The organization of e-learning in the context of the leading ideas of constructivism, cognitivism and the realization of independence, self-regulated and self-efficacy. AD ALTA. Journal of Interdisciplinary Research. 2024. 14(1), XLI. P. 14–19. ISSN 1804-7890, ISSN 2464-6733 (ONLINE)
20. Vyshnivska N., Zhurba K., Melenets L., Tretiak O., Smolnykova H., Tsybulska S., Fedorova Y. Variability of the understanding of the phenomenon of "happiness" in scientific works and student experience. AD ALTA. Journal of Interdisciplinary Research. 2024. 14(1), XL. Pp. 16–20.

Нечаюк Людмила,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Київського кооперативного інституту бізнесу і права

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ІНТЕГРАЦІЇ РІЗНИХ ВИДІВ ХУДОЖНЬОЇ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасному світі, що швидко змінюється, надзвичайно важливим є формування особистості, здатної мислити нестандартно, творчо підходити до розв'язання життєвих та професійних завдань, бути відкритою до інновацій та культурного різноманіття. Одним з ключових завдань освіти на сьогодні є розвиток творчих здібностей учнів, зокрема в старшій школі, де відбувається активне становлення особистісного й професійного самовизначення [4; с. 12]. Формування творчого потенціалу учня можливе лише за умови створення сприятливого освітнього середовища, яке надихає, активізує уяву, забезпечує можливості для самовираження. Особливу роль у цьому процесі відіграє мистецька освіта, здатна інтегрувати різні види художньої творчості – музичне,